

Slovenija je varna država – zagotovimo to tudi generacijam, ki prihajajo

V političnih razpravah, predvsem t. i. nasprotnikov oboroževanja, je argument, da je Slovenija varna in mirna država, brez jasnih in neposrednih virov ogrožanja, pogosto uporabljen oz. zlorabljen v utemeljevanju nasprotovanja izdatkov za obrambo. Varnost Republike Slovenije in s tem povezano blaginjo njenih državljanek in državljanov redno potrjujejo takšni in drugačni globalni indeksi, ki Slovenijo uvrščajo v sam vrh najvarnejših in najmirnejših držav. Obdobje vojn in konfliktov, ki so se še nedavno odvijali v naši neposredni soseščini, se zdi oddaljeno in le še predmet zgodovinskega preučevanja. O varnosti in obrambi v okviru javnih diskusij slišimo redko, pa še takrat najpogosteje ne dosegajo nivoja poglobljenih in strokovno podkrepljenih razprav. Jasno je, da je percepcija ljudi, da smo v »globokem miru« (*deep peace*), kjer je možnost izbruha spopadov nepredstavljiva. Področje varnosti in predvsem obrambe je odmaknjeno od državljanov, pomaknjeno v sfero političnega tekmovanja, javnost pa je ob vsakršnem poskusu urejanja in modernizacije obrambnega sistema »bombardirana« s polresnicami in populističnimi zavajanjmi glede nerazumnosti vlaganj v varnost in obrambo. Slednjo se pogosto prikazuje kot nepotrebno in nepomembno potrošnjo javnega denarja, pri čemer se ali načrtno zavaja ali pa dejansko ne razume pomena obrambnega načrtovanja in sodobne vloge oboroženih sil. Nekaj je zagotovo tudi umetnega ustvarjanja »afer« za potrebe aktualne politike, ki pa imajo žal dolgoročen vpliv na percepcijo javnosti ter odnosa do obrambnega sistema in njegove vloge. Ključno je, da vprašanje varnosti in obrambe ni tako preprosto, enoznačno ali črno-belo, kot ga v politično zaznamovanih zapisih slikajo nekateri najbolj zagrizeni nasprotniki krepitve slovenskega nacionalnovarnostnega sistema. V sodobnem, kompleksnem in medsebojno tesno povezanem varnostnem okolju poenostavljanje varnosti, obrambe in države kot take, na enostaven koncept topovi ali maslo, preprosto ni več sprejemljivo, saj je eno z drugim dejansko pogojeno in prepleteno. Zaradi tega ter v iskreni želji po argumentirani in utemeljeni javni razpravi o varnosti in obrambi si v nadaljevanju prizadevam osvetliti nekatere pogloblitve izzive in priložnosti za razvoj slovenske obrambne politike in obrambnega sistema.

Republika Slovenija ima jasno opredeljene nacionalne interese in nacionalnovarnostne cilje, na čelu katerih je zagotovitev visoke stopnje varnosti in blaginje Republike Slovenije ter njenih državljanov in državljanov. Ob poglobljeni javni razpravi in na podlagi na referendumu izražene jasne demokratične volje volivcev in volivcev se je Slovenija odločila zasledovati svoje nacionalnovarnostne cilje tudi skozi delovanje v kolektivni obrambi v okviru Nata in mehanizmih v okviru Evropske unije. Pri tem je prevladalo razumevanje, da delimo skupne vrednote in cilje zaveznic in evropskih partneric, s katerimi nam je skupno tudi prizadevanje za varnost in stabilnost evroatlantske regije. Slednje zagotovo predstavlja temeljno podmeno za varnost in stabilnost Republike Slovenije. Pomembno je, da se prav v prej omenjeni regiji izraža tudi ponovno zaostrovanje kompleksnega mednarodnega varnostnega okolja, v katerem posamezne države (tudi precej večje od nas) ne morejo (več) celostno zagotavljati varnosti in obrambe brez učinkovitega in poglobljenega varnostnega in obrambnega sodelovanja in povezovanja. Pri tem ne preseneča dejstvo, da na različnih globalnih indeksih varnosti med najvarnejšimi državami najdemo prav države članice Nata. Kljub temu bi bilo slednje, kot nas uči tudi zgodovina, zmotno enačiti z odsotnostjo groženj, prav tako ne z nekakšno »naravno danostjo« miru in varnosti. Že samo pogled k našim zaveznicam, kot so Poljska, Litva, Latvija in Estonija, nam razkrije, kako relativna in trhla dobrina je lahko varnost. Slednje smo lahko sami

posredno in neposredno izkusili leta 2015, ko smo bili nenadoma soočeni z ogromnim izzivom in preizkušnjo. To ni bilo prvič v naši zgodovini in zagotovo ne zadnjič.

Zagotavljanje varnosti in obrambe je kompleksen proces, ki zahteva sistemsko in celostno urejanje obrambnega podsistema ter tvorno sodelovanje in prispevek vseh sodelujočih deležnikov. Razprave o razpustitvi oboroženih sil, nadomeščanju stalne profesionalne sestave s t. i. manjšimi jedri za naraščanje v primeru vojne ali različne pobude za razglasitev nevtralnosti spregledajo pomembne obrambne, vojaške, politične, normativne, ekonomske, zgodovinske, kulturne in druge vidike ter najpogosteje ne predvidijo širših sistemskih posledic takšnih ukrepov. Dodaten in ključen element, ki ga je treba upoštevati v razpravah o smiselnosti in nujnosti pravočasnega vlaganja v razvoj obrambnega sistema, je čas. Naivno bi bilo verjeti, da bo imela država v primeru neposredne vojaške ogroženosti čas in sredstva »od tal« zgraditi ter pripraviti svoj obrambni sistem, da bo sposoben obraniti in zavarovati suverenost in interese Republike Slovenije. Za to nam ni treba brskati po zgodovinskih lekcijah, prav tako ne podrobneje proučevati nezanemarljive slovenske vojaške tradicije; pomembne lekcije lahko in moramo izluščiti iz aktualne krize covid-19, kjer je prav sistemska in materialna nepripravljenost predstavljala enega izmed ključnih izzivov v zgodnjih korakih soočanja s krizo, posledice katere čutimo še danes. Tako kot našega osebne vozila ne zavarujemo šele, ko že zremo z oči v oči nasproti drvečemu vozilu, bo le utopist verjel, da je nacionalno obrambo in oborožene sile moč zgraditi »čez noč« v odsotnosti kredibilne in vzdržne vojaške pripravljenosti, opremljenosti in popolnjenosti ter jasno oblikovane nacionalne obrambne in varnostne politike. Ko bo prišlo do neposredne vojaške nevarnosti, ki jo nekateri postavljajo kot pogoj za obstoj in investicije v obrambne sile, bo prepozno za karkoli (sklic, opremljanje, organizacijo itd. ter izvajanje obrambe). Do neposrednih vojaških napadov, preizkusov in invazij lahko pride nenadoma, tudi v roku nekaj tednov. K temu nas napeljujejo tudi lekcije iz evropskega prostora 21. stoletja (Ukrajina ni bila neposredno vojaško ogrožena s strani Ruske federacije pred marcem 2014 in to je le eden od mnogih primerov). Pomemben element je tudi dejstvo, da tudi če Republika Slovenija ne bi bila neposredno vojaško napadena, bi takšen napad na eno od naših zaveznic oz. evropskih partneric pomembno in večplastno vplival na Slovenijo in njene državljanke.

Obramba in varnost nista – zastonj. Četudi bi marsikdo želel verjeti, da bo Evropa še naprej lahko uživala koristi t. i. mirovne dividende, nas mednarodno varnostno okolje usmerja k bolj realističnemu premisleku in preskoku v našem odnosu do varnosti in obrambe, s tem pa tudi obrambnih izdatkov. Slednje velja tako za zaveznice kot tudi za nevtralne države, s katerimi se želi pogosto primerjati Slovenijo. Še več – tako z ekonomskega kot s socialnega in družbenega vidika je moč trditi, da bi oborožena nevtralnost predstavljala znatno večje breme za Republiko Slovenijo in državljane kot naše članstvo v Severnoatlantskem zavezništvu. Ne gre spregledati, da nam zavezništvo omogoča, da svojo varnost zagotavljamo pod okriljem kolektivne varnosti. To v praksi pomeni, da Slovenija svoje profesionalne sile lahko razvija bistveno bolj osredotočeno, racionalno in z ustrezno prilagojeno strukturo in obsegom, kot če bi bila primorana celoten spekter zmogljivosti zagotavljati samostojno in ob najverjetneje potrebni naslonitvi na obsežno naborniško strukturo. Del zmogljivosti, ki presegajo Slovensko vojsko in zmožnosti Republike Slovenije, tako zagotavljamo skupaj z našimi zavezniki (npr. varovanje našega zračnega prostora), sodelujemo pri razvoju kompleksnih zmogljivosti (cyber) in morda najpomembnejše – svojo nacionalno obrambno in odvrtačno sposobnost vzajemno krepimo v okviru zavezniške kolektivne obrambne in odvrtačanja.

Tudi ko govorimo o razumevanju okolja, v katerem živimo, ne gre za, kot je večkrat zavajajoče predstavljeno, percepcijo ogrožanja, ki jo narekuje Nato (kaže samo na nerazumevanje vloge, strukture in delovanja organizacije), temveč lastno, poglobljeno in celovito analizo okolja in varnostnih izzivov Republike Slovenije. Ni tako daleč, kot bi si mnogi mislili, da bi opazili vzorce tveganj z močnim nabojem, da prerastejo v varnostna. Tu ciljamo na nam bližnjo in še naprej ranljivo regijo Zahodnega Balkana, kjer mednarodna prisotnost (tudi vojaška) še naprej predstavlja enega od ključnih elementov stabilnosti in razvoja. Še neposrednejše izzive zaznamo, če pogledamo le nekoliko severneje, kjer se naše zaveznice in partnerice dnevno soočajo s širokim spektrom hibridnih in vojaških tveganj. Posredne in neposredne posledice nestabilnosti naše širše južne soseščine in tam potekajočih konfliktov smo leta 2015 v obliki množičnih nereguliranih migracij že izkusili tudi v Sloveniji. Takrat smo dobili neposredno pomoč npr. s strani baltskih držav, kjer verjetno ni bilo velikega javnega razumevanja za naša varnostna tveganja, ki z njimi niso bila neposredno povezana, je pa bila politična pripravljenost deliti breme z nami, njihovimi zavezniki oz. evropskimi partnerji. Iluzorno bi bilo torej pričakovati, da destabilizacija navedenih področij, predvsem v evropski soseščini in današnji prepletenosti kontinenta na mnogih področjih, ne bi imela posrednih in tudi neposrednih posledic na varnost Republike Slovenije. Zavedanje prepletenosti nacionalne varnosti z varnostjo zaveznikov in partnerjev ter širšo stabilnostjo in mirom v naši soseščini je tudi eno izmed temeljnih vodil sodelovanja Republike Slovenije v mednarodnih operacijah in misijah. Slovenija je v mednarodnih operacijah in misijah sodelovala že pred našim članstvom v Natu in Evropski uniji ter bi v njih sodelovala tudi, če se zavezništvu leta 2004 ne bi pridružila. K temu nas vodijo naše vrednote demokracije in človekovih pravic ter zavzemanje za skupna prizadevanja mednarodne skupnosti pri zagotavljanju varnosti in stabilnosti. Soočanje z varnostnimi grožnjami pri njihovem izvoru zmanjšuje njihove negativne vplive na varnost Republike Slovenije ter krepi našo varnost in obrambo. Tem načelom sledijo tudi večkrat izpostavljene nevtralne države, kot sta Avstrija in Švica (obe s precej obsežnim in konkretnim arzenalom sodobnih oborožitvenih sistemov, ki jih stalno modernizirata). Državi imata zelo številni, če ne celo vodilni (vojaški) prispevek na Zahodnem Balkanu, vključno v misijah Nata.

Zavedanje navedenih dejavnikov ter prepoznanje večletne očitne stagnacije obrambnega sistema, ki je privedlo do zaskrbljujočega zastoja in degradacije v razvoju

ključnih obrambnih zmogljivosti Republike Slovenije, je bilo poglobitno vodilo v oblikovanju nujnih ukrepov in sistemskih prilagoditev za aktualno postopno in sistemsko krepitev Slovenske vojske in širšega obrambnega sistema. K slednjemu je obrambni sistem pristopal celovito in s široko, tudi javno razpravo in posvetovanjem. Slednja je nedvomno v vitalnem interesu obrambnega sistema, saj je le na širšem družbenem konsenzu utemeljena obramba lahko dolgoročno vzdržna in dosega svoje cilje, pri čemer pa je nujni predpogoj razprava, utemeljena na dejstvih in podkrepljena s strokovnimi analizami. Temu smo sledili tudi ob pripravi Resolucije o splošnem dolgoročnem programu razvoja in opremljanja Slovenske vojske do leta 2035, ki jo je splošna in strokovna javnost v okviru javnega posvetovanja podprla in ocenila kot ustrezno. Resolucija pri tem ne predstavlja radikalnega, revolucionarnega odmika od obstoječe obrambne politike države, temveč po pristopu evolucije gradi na kontinuiranih prizadevanjih nacionalnovarnostnega sistema (npr. Resolucija o strategiji nacionalne varnosti Republike Slovenije, Bela knjiga o obrambi itd.) ter jih preko celostnega pristopa postavlja v kontekst spremenjenega varnostnega okolja in novih varnostnih izzivov. Ambicije razvoja prednostnih zmogljivosti, strukture in obsega Slovenske vojske ter postopne krepitve obrambnih izdatkov postavlja v precej bolj realističen in vzdržen kontekst (kot predhodna še veljavna različica iz leta 2010). Z bolj poglobljeno in razdelano vizijo ter dolgoročnimi cilji si prizadeva za krepitev transparentnosti načrtovanja in oblikovanja jasnih političnih smernic za razvoj obrambnega sistema skozi dolgoročno obdobje. Resolucija pomemben poudarek daje pripravljenosti Slovenske vojske, krepi povezanost vojske z državljani in načrtuje nove oblike prostorske organiziranosti. Načrtovan razvoj zmogljivosti in strukture je usmerjen v krepitev bojne pripravljenosti Slovenske vojske, ki je že več let ocenjena kot nezadostna, s tem pa v krepitev sposobnosti za izvajanje nacionalne obrambe. Več poudarka dajemo novim in spremenjenim grožnjam, kot so hibridne in kibernetске grožnje, ki vse bolj zaznamujejo naše varnostno okolje. Načrtujejo se tudi nujne infrastrukturne in druge posodobitve, ki bodo omogočile normalno delovanje sodobne oborožene sile.

V tem pogledu je treba v temeljih zavriniti zmotno razumevanje, da nam razvoj obsega in strukture ter zmogljivosti Slovenske vojske narekuje Nato. Zavezniški proces obrambnega načrtovanja je sicer pomemben in preišljen proces, ki ob upoštevanju pravične in sorazmerne delitve bremen zagotavlja vsaj minimalno uskladitev obrambnega načrtovanja članic Nata kot predpogoj njihove interoperabilnosti in sposobnosti združenega delovanja v primeru napada na katero izmed zaveznic. Proces pa ne predstavlja omejitev suverenemu nacionalnemu obrambnemu načrtovanju zaveznic, še več, z razvojem zavezniškega procesa obrambnega načrtovanja se je slednji še bolj uskladil z realnimi potrebami in zmožnostmi držav članic. Tako je na primer Slovenija v obstoječem ciklu dosegla pomembne spremembe lastnih ciljev zmogljivosti, kot so menjava druge srednje bataljonske bojne skupine za bojni izvidniški bataljon, klasifikacija vojaške patroljne ladje Triglav kot Natovega cilja zmogljivosti in umestitev taktičnega transportnega letala v nacionalni paket (letalo je bila izrazita nacionalna ambicija).

S tem je Natove cilje polno uskladila z nacionalnimi interesi in dosegla bolj realistične načrte, skladne s strukturo in ambicijami Slovenije. Vodilo v teh procesih je bila krepitev bojnega karakterja in pripravljenosti Slovenske vojske. Tudi razumevanje zmogljivosti, ki jih razvija Republika Slovenija v okviru skupnih ciljev zmogljivosti Nata kot Natove ekspedicijske enote, lahko označimo le kot nerazumevanje ali načrtno zavajanje slovenske javnosti. Vse zmogljivosti, ki jih razvija Republika Slovenija, so v prvi in poglobitvi vrsti razvite kot obrambne zmogljivosti Republike Slovenije ter namenjene za zagotavljanje nacionalne varnosti in obrambe (samostojno oz. skupaj z zavezniki) ter tudi širše podpore drugim nacionalnim deležnikom Republike Slovenije. Izrazit primer je nakup že prej omenjenega taktičnega transportnega letala. Nacionalne transportne zmogljivosti so se namreč pokazale kot ključni primanjkljaj tudi med pandemijo covid-19, ko smo se kot država spoprijemali z znatnimi logističnimi stiskami v zagotavljanju temeljnih zaščitnih sredstev, evakuacijo naših državljanov, premiki pripadnikov Slovenske vojske in podporo delovanja celotnega nacionalnega sistema. Pri tem je treba poudariti, da je uporaba nacionalnih zmogljivosti in odločitev, v kakšne operacije ali okolja delovanja bodo napotene slednje (če bodo), suverena pristojnost države. Zavezništvo deluje na temelju konsenza in Slovenija je enakopravna članica, ki v tem okviru uveljavlja svoje nacionalne interese. Tako tudi obrambnih izdatkov ne povečujemo zaradi izpolnjevanja zavez do Nata, ampak so bile

prav slednje materializacija skupne zaznave vseh zaveznic (in tudi partneric Evropske unije), da je treba storiti več za našo ter skupno varnost in obrambo.

Slovenska vojska in slovenski obrambni sistem predstavljata enega od ključnih temeljev naše državnosti in sta nepogrešljiv element zagotavljanja varnosti in blaginje državljanek in državljanov Republike Slovenije. Četudi se Slovensko vojsko v delu slovenskega političnega okolja vse prepogosto prikazuje predvsem kot nepotrebno breme in strošek na račun splošnega razvoja države, pa je potrebno zavedanje, da je prav slednja eden izmed ključnih zagotovil dolgoročnega razvoja, napredka in blaginje države – slednje tudi v luči temelja, da smo kot suveren subjekt, ki prispeva svoj delež k skupni varnosti, prepoznani v širšem okolju, ki je ključno za našo celovito blaginjo. Žal se tega pogosto zavemo šele v krizah in izrednih stanjih, ko prav pripadnice in pripadniki Slovenske vojske nesebično priskočijo na pomoč v reševanju življenj in zagotavljanju varnosti. Le želim si lahko, da bi v javnih razpravah o prihodnosti Slovenske vojske in slovenskega obrambnega sistema prevladali strokovnost, preudarnost, konstruktivnost in predvsem spoštovanje – spoštovanje pripadnic in pripadnikov Slovenske vojske, ki dnevno delujejo v službi domovine. Za to potrebujejo in si zaslužijo našo podporo ter predvsem sodobno in varno opremo in oborožitev ter napreden in ustrezno urejen obrambni sistem – ne zaradi katerekoli politične opcije, voditelja ali svetovnega nazora, ampak zaradi potrebe po skupnem zavedanju, da sta varnost in suverenost Republike Slovenije temeljni vrednoti, za kateri si moramo prizadevati vsi skupaj. Obramba in varnost države ne smeta biti predmet političnih igrice, zapisane dolgoročne ambicije glede prihodnosti Slovenske vojske pa morajo biti dovolj preudarne, premišljene in vzdržne za vsakokratno politično elito. Slovenija je varna država – naša dolžnost je, da to ohranimo tudi za naše zanamce.

Uroš Lampret

19. november 2021